

สารไร้ถ้อยคำในเรื่องสั้นไทย

Nonverbal Messages in Thai Short Stories

ชลธิชา บำรุงรักษ์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสารไร้ถ้อยคำในภาษาไทย อาทิ การเคลื่อนไหวร่างกาย การแสดงสีหน้า การใช้สายตา ลักษณะกายภาพ เครื่องเสริมแต่ง และปัจจัยสิ่งแวดล้อม ว่ามีลักษณะอย่างไรและทำหน้าที่ประการใดบ้าง โดยอาศัยแนวคิดด้านการสื่อสารและภาษาศาสตร์ ข้อมูลในการศึกษามาจากหนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลซีไรต์ในช่วงปีพุทธศักราช 2549-2558 โดยมีสมมติฐานว่า เรื่องราวในเรื่องสั้นเปรียบเสมือนเรื่องราวในชีวิตจริง ถ้อยคำในบทสนทนาในเรื่องสั้นเปรียบเสมือนถ้อยคำในภาษาพูด ส่วนคำบรรยายของผู้ประพันธ์จัดเป็นสารไร้ถ้อยคำ ซึ่งสามารถนำมาศึกษาทั้งรูปแบบและหน้าที่ได้ ผลการศึกษาพบว่า สารไร้ถ้อยคำที่ปรากฏทั่วไป เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย ปรลักษ์ณภาษา ลักษณะกายภาพ และปัจจัยสิ่งแวดล้อม สารไร้ถ้อยคำที่ปรากฏส่วนใหญ่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลรายละเอียด และแสดงความรู้สึก

คำสำคัญ: การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำ การสื่อสารแบบไร้ถ้อยคำ สารไร้ถ้อยคำ

Abstract

This paper aims to investigate how nonverbal codes like body movement, facial expressions, eye behavior, physical characteristics, artifacts and physical environments convey meanings and play an active role in Thai, based on principles in communication and linguistics. The data were collected from SEAWRITE awarded short stories during 2006-2015, with a basic assumption that short stories primarily represent real life where nonverbal messages are described in written forms as the same as in face-to-face conversational interaction. It was found that body movement, paralanguage, physical characteristics and physical environment generally occur in short stories. The main functions of these nonverbal messages are informative and expressive.

Keywords: verbal communication, nonverbal communication, nonverbal message

1. บทนำ

คนเราขณะดำรงชีวิตไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใดต่างมีการติดต่อสื่อสาร อาจเป็นการสื่อสารกับตนเอง หรือการสื่อสารกับผู้อื่น ซึ่งอาจเกิดระหว่างบุคคล ในกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ ในสื่อมวลชน ตลอดจนการสื่อสารระหว่างผู้ที่มาจากต่างวัฒนธรรม (DeVito, 2006, p. 16) การสื่อสารแต่ละครั้งอาจเป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face-to-face communication) หรือเป็นการสื่อสารผ่านอุปกรณ์หรือเครื่องมือสื่อสาร อิเล็กทรอนิกส์ (interposed communication) เช่น โทรศัพท์ วิทยุ โทรทัศน์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือตัวหนังสือ อย่างไรก็ตาม การสื่อสารมีคุณสมบัติสำคัญคือ เป็นการใช้อยู่ที่สัญลักษณ์ (symbol) ที่มีความหมาย ซึ่งบุคคลหนึ่งต้องการสื่อไปยังบุคคลอื่นที่เป็นคู่สื่อสาร เรียกสัญลักษณ์นี้ว่า “สาร (message)” สารถือเป็นตัวแทนความหมายที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารใช้ร่วมกัน การสื่อสารจึงเป็นเรื่องของการตีความ กล่าวคือ ผู้รับสารต้องพยายามเข้าใจสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อ จึงจะทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นบรรลุตามวัตถุประสงค์

การสื่อสารของมนุษย์อาจจำแนกตามสื่อหรือช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารได้ 2 ประเภท คือ การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำ (verbal communication) และการสื่อสารแบบไร้ถ้อยคำ (nonverbal communication) การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำเป็นการใช้ระบบภาษาเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของภาษาพูด (spoken language) ภาษาเขียน (written language) หรือภาษามือ (sign language) ภาษาพูดเป็นระบบสื่อสารที่ใช้เสียง ภาษาเขียนใช้ระบบตัวหนังสือ และภาษามือเป็นระบบสื่อสารของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินโดยอาศัยการเคลื่อนไหวมือประกอบกับสีหน้าและท่าทางเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ภาษาทั้งสามประเภทนี้ต่างมีสัญลักษณ์ที่มีโครงสร้างเป็นระบบเฉพาะตนและมีคุณสมบัติของภาษาเช่นเดียวกัน (ชลธิชา บำรุงรักษ์, 2559; Fromkin, Rodman and Hyams, 2011; Rowe and Levine, 2015)

ส่วนการสื่อสารแบบไร้ถ้อยคำเป็นการใช้สัญลักษณ์บางประการเป็นเครื่องมือเพื่อสื่อความหมาย และทำหน้าที่บางประการ เรียกสารประเภทนี้ว่า สารไร้ถ้อยคำ (nonverbal message) ถือเป็นส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าการสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำ บางครั้งสารไร้ถ้อยคำทำหน้าที่ทดแทนถ้อยคำ เช่น การยกมือไหว้ ทดแทนถ้อยคำหรือคำพูดว่า “สวัสดี” “ขอโทษ” หรือ “ขอบคุณ” การยกนิ้วโป้ง ทดแทนคำว่า “LIKE” หรือ “ชอบ” การพยักหน้า ทดแทนคำว่า “ใช่” บางครั้งสารไร้ถ้อยคำอาจใช้ประกอบคำพูด เช่น ในตัวอย่างข้างต้น ผู้ส่งสารแสดงการยกมือไหว้พร้อมกับพูดว่า “สวัสดีค่ะ” “ขอโทษ” หรือ “ขอบคุณครับ” การยกนิ้วโป้งพร้อมถ้อยคำที่ว่า “ชอบ ชอบ” หรือการพยักหน้าพร้อมคำพูด “ใช่ค่ะ”) โดยทั่วไป การสื่อสารแบบไร้ถ้อยคำมักปรากฏในการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face-to-face communication) ภาษาพูดซึ่งเป็นสารแบบใช้ถ้อยคำ (verbal message) เป็นเครื่องมือสื่อสาร